

مقدمه:

اگر چه بهبود وضعیت بهداشتی، اقتصادی و اجتماعی تاثیر بسزایی در کاهش آلودگی به شپش داشته است، اما همچنان این انگل گسترده‌گی جهانی دارد، به طوریکه در دهه گذشته در ایالات متحده آمریکا هر سال ۶ میلیون مورد ابتلا به شپش گزارش می‌شود.

شپش مختص جامعه یا طبقه اجتماعی خاصی نبوده و تمام افراد جامعه را مخصوصاً در فصول سرد سال ممکن است درگیر کند. شیوع این بیماری در کودکان بسیار بیشتر است و در جنس مونث شایع‌تر از جنس مذکر است.

ابتلا به شپش سر در تمام جوامع دیده می‌شود و برای مثال در بچه‌های مدارس ابتدایی کانادا در هر زمان حدود ۲٪ ابتلا به شپش سر وجود دارد به عبارتی دیگر ابتلا به شپش سر ارتباطی با وضعیت اقتصادی نداشته در تمام طبقات اجتماع ممکن است رخ دهد و حتی در مومیایی‌های مصر باستان هم رشک‌های مرده دیده شده است

این حشره، به دنبال تماس‌های نزدیک بین فردی یا هنگامی که افراد خانواده در فصول سرد برای تامین گرما لباس‌های بیشتری می‌پوشند و به صورت دسته جمعی زندگی می‌کنند، از شخصی به شخص دیگر انتقال می‌یابد.

معرفی شپش:

شپش حشره کوچکی به رنگ سفید مایل به خاکستری است که دارای دهانی مخصوص مکیدن خون، دو شاخک و سه جفت پای کوتاه است.

شپش يك انگل خارجي بدن انسان محسوب می‌شود. می‌تواند سر، بدن و عانه را آلوده کند. تخم شپش «رشك» نام دارد و بیضی شکل و سفیدرنگ و به اندازه ته سنجاق است و به مو و درز لباس‌ها می‌چسبد.

شپش در مو و لباس زندگی می‌کند و فقط به خاطر تغذیه روی سطح بدن می‌آید و خودش را به پوست بدن می‌چسباند و پوست را سوراخ کرده و بزاق خود را در زیر پوست تزریق نموده و با مکیدن خون، مواد زائدی را نیز از خود دفع می‌کند. همین تلقیح مواد زائد و بزاق به زیر پوست منجر به ایجاد برآمدگی قرمز رنگ خارش‌داری می‌گردد.

از نظر شدت و شیوع آلودگی به انواع شپش، عواملی چون سن، جنس، نژاد، وضعیت اقتصادی و اجتماعی موثر شناخته شده‌اند. آلودگی در تمام گروه‌های سنی دیده می‌شود ولی شپش سر در کودکان (سنین مدارس ابتدایی) شیوع بیشتری دارد.

نکته اینجاست که اگر چه به طور معمول شپش در جوامع فقیر و متراکم شایع‌تر است، ولی در شرایط همه‌گیری کلیه طبقات اجتماعی و اقتصادی جامعه را فرا می‌گیرد و حتی در جوامع چندنژادی مشاهده شده که شپش سر در سفیدپوستان شایع‌تر از سیاه‌پوستان است.

BehdashTiha.com

شپش سر چیست؟

شپش سر عفونتی انگلی است که توسط انگلی به نام پدیکولوس هومانوس کاپیتیس ایجاد می‌شود. شپش سر یک بیماری انگلی است که در سراسر دنیا حتی در کشورهای توسعه یافته نیز به وفور مشاهده می‌شود. شیوع بیماری به وضعیت اجتماعی و اقتصادی خاصی محدود نشده و در تمام سطوح جامعه یافت می‌شود. علی‌رغم شیوع بیماری در جامعه آمار دقیقی از میزان آن در کشور وجود ندارد. دختران بیش از پسران مبتلا می‌شوند و بچه‌ها در سنین مدرسه بیشتر از بزرگسالان در معرض ابتلا هستند.

طول عمر این مزاحم‌های کوچک کمتر از ۳۰ روز است. اما هر شپش ماده بین ۵۰ تا ۱۵۰ عدد تخم به جا می‌گذارد که هر کدام از این تخم‌ها در یک کپسول بسیار چسبناک قرار گرفته‌اند. این کپسول از فاصله تقریباً ۵ میلیمتری ریشه مو به مو می‌چسبد و به راحتی جدا نمی‌شود.

عامل بیماری شپش سر چیست؟

عامل مولد بیماری یکی از انواع شپش است که به طور اختصاصی موهای سر را درگیر می کند. شپش بالغ با حرکت روی سر روزانه ۴ تا ۶ تخم روی موها قرار می دهد که به وسیله يك اتصال محکم به موها متصل می گردند که به نام رشك (Nit) نامیده می شوند که به رنگ سفید و چسبیده به ساقه مو مشاهده می شود.

شپش سر حشره ای بدون بال است که در سر انسان زندگی کرده ، از آن تغذیه می کند.

شپش سر تقریباً هر چهار ساعت از خون تغذیه می کند.

دارای شش پا است که طوری طراحی شده اند که قادر به چنگ زدن به مو باشد ولی توانایی پریدن ندارد. شکستن هر پا (با شانه زدن) باعث مرگ شپش خواهد شد.

BehdashTiha.com

اندازه آن حدود یک تا دو میلی متر است ، به عبارتی دیگر ریز، اما قابل مشاهده است.

شپش ماده بالغ طی عمر حدوداً یک ماهه خود ، روزانه ۴ تا ۶ تخم می گذارد. این تخم ها به مو در نزدیکی پوست سر که دما و رطوبت مناسب را داراست می چسبند و پس از ۷ روز ، شپش ها از تخم سر بیرون می آورند و طی ۳ بار پوسته ریزی به شپش بالغ تبدیل می شوند.

علائم شپش سر

اولین علائم بالینی در سر، موقعی اتفاق می افتد که شپش شروع به حرکت می کند که معمولاً از حاشیه دو طرف سر شروع می شود و بعد به طرف مرکز سر گسترش می یابد. در این هنگام بیمار احساس خارش در سر می کند. به تدریج

خارش سر افزایش یافته و در سر خراشیدگی با ناخن پیش می آید. گاهی در موارد پیشرفته غدد لنفاوی اطراف سر در ناحیه گردن برجسته می شود.

شپش سر انگلی است که روی پوست سر و موی انسان زندگی می کند و از خون و لایه های سطحی پوست تغذیه می نماید. شپش سر با شپش بدن تفاوت دارد و فقط در ناحیه سر دیده می شود. شپش ۲ تا ۴ میلیمتر طول دارد و به ندرت در حین معاینه با چشم دیده می شود.

اغلب آنچه که در بیمار مبتلا مشخص است تخم شپش (Nit) می باشد که به شکل بیضی شفاف تا سفید رنگ و حدود ۰/۵ میلیمتر به ریشه مو بطور مایل و در یک سمت مو می چسبد و به راحتی کنده نمی شود.

این تخمها به راحتی با شوره و ذرات پوسته سر و همچنین پوسته های سیلندری دور مو که اغلب رسوب تافت و نرم کننده های مو می باشند اشتباه می شود. تخم شپش به یک سمت مو در نزدیکی ریشه مو بطور مایل می چسبد و جدا کردن آن از موی سر با دست غیر ممکن است.

مراحل زندگی شپش روی سر

بعد از انتقال انگل شپش از انسان آلوده به انسان سالم، انگل بالغ یکی دو ماه زندگی می کند و انگل ماده در هر روز ۴-۶ تخم می گذارد که به ساقه موها می چسبند و شبیه ذرات سفید مانند شوره دیده می شوند. این تخمها به بالغ تبدیل شده و این سیر همچنان ادامه می یابد.

شپش سر به هر حال از سر فرد دیگری به شما یا خانواده شما منتقل شده و شکستن زنجیره انتقال تنها با درمان موثر و بررسی تمامی موارد تماس میسر می شود.

انتقال چگونه صورت می پذیرد؟

انتقال از يك فرد به فرد دیگر می تواند از طریق تماس مستقیم یا استفاده از وسایل شخصی دیگران مثل شانه، کلاه، شال، حوله و روسری صورت گیرد. انتقال در افراد

خانواده به سرعت و سهولت رخ می دهد. ابتلا قبلی به شپش ایمنی ایجاد نمی کند. بنابراین يك فرد ممکن است بیش از یکبار به بیماری مبتلا گردد.

چگونه به وجود شپش سر مشکوک شویم ؟

بزاق و ترشحات شپش سر محرک بوده و باعث خارش قابل توجه می شود اما تقریباً همه افراد با اطلاع یافتن از وجود شپش سر در نزدیکان خود، ناگهان دچار خارش سر میشوند! بنابراین طبیعی است که صرفاً وجود خارش کافی نبوده ، لازمست که معاینه و بررسی دقیق تری انجام شود خیلی از اوقات هم، مدرسه یا همسایگان ممکن است شما را از وجود شپش در دانش آموزان مطلع کنند و لازمست که شما خانواده خود را از این نظر بررسی نمایید.

شپش سر اغلب با چسبیدن به قاعده مو خود را از چشمان شما مخفی می کند، ضمن آنکه از نور و گرما هم گریزان بوده ، غالباً دور از تاج سر قرار می گیرد لذا بیشتر مشاهده رشک های چسبیده به سر است که شک به بیماری را بر می انگیزد.

چگونه مطمئن شویم که رشک را یافته ایم ؟

آنچه مهم است آن است که رشک را از شوره سر و سایر حالات مشابه افتراق دهیم، شوره سر در واقع پوست مرده است که به راحتی از مو جدا می شود. گاهی اوقات بقایای اسپری های مو هم ممکن است با رشک اشتباه شوند، اما توجه به چند نکته ما در تشخیص رشک کمک می کند: رشک ها همیشه یک شکل و تخم مرغی شکل بوده ، به مو در نزدیکی پوست سر چسبیده اند و عمدتاً در گیجگاهها، بالای گوش ها و پشت گردن دیده میشوند و برای جدا کردن آن ها از مو استفاده از ناخن ها ضروری بوده ، به راحتی جدا نمی شوند.

به هر حال برای پیدا کردن تخم شپش می بایست با حوصله تمام از یک گیجگاه به طرف مقابل ، منطقه به منطقه مو را گشت و بهتر است این کار زیر نور مناسب انجام شده و البته استفاده از یک ذره بین هم می تواند کمک کننده باشد. ضمناً این دقت را هم باید معطوف داشت که نزدیکی زیاد سر به فرد مورد معاینه ، می تواند باعث منتقل شدن شپش به سر فرد معاینه کننده شود.

علائم ابتلا چیست؟

وقتی شپش روی سر راه می رود یا از خون فرد تغذیه می کند علائم اصلی بیماری یعنی خارش ایجاد می شود. معمولاً خارش در ناحیه پشت سر و اطراف گوش ها بوده و یا در این نقاط از شدت بیشتری برخوردار است.

پس از چند روز تا چند هفته خارش تشدید می گردد. می تواند به همراه عفونت های سر، چسبیدن موهای سر به همدیگر و بزرگ شدن غدد لنفاوی پشت گردن باشد. اغلب شپش روی سر به راحتی دیده نمی شود مگر در مواردی که تعدادی زیاد از شپش روی سر وجود داشته باشد.

چگونه می توان از بروز بیماری پیشگیری کرد؟

با جدا کردن بیماران درمان نشده از افراد سالم و درمان سریع آنها می توان از انتقال بیماری جلوگیری کرد. (در مکانهایی همچون مدارس و پرورشگاهها و ...) با رعایت بهداشت تا حد زیادی می توان مانع ایجاد بیماری شد. زیرا انگل بر اثر مواد شوینده از بین می رود. هر چند تخم انگل خیلی مقاوم است.

راه درمان

سابق بر این تنها راه نجات از دست شپشها، تراشیدن موها از ته بود. اما امروزه شامپوهای ضد شپش همه جا در دسترس هستند. فرد شپش زده باید يك دوره مشخص از این نوع شامپوها استفاده کند. این شامپوها به علت دارا بودن ترکیبات شیمیایی بخصوص باعث مرگ شپشها می شوند و به مرور زمان با حل کردن کپسول تخمها آنها را از مو جدا می کنند. شامپوهای ضد شپش از شوینده های قوی به شمار می آیند و تا حدی نیز سمی هستند. اگر زخم های سر زیاد باشد، استفاده از این نوع شامپوها می تواند تولید عفونت کند. بهتر است قبل از استفاده حتما با پزشك مشورت شود.

. روسری، شانه، برس، کلاه، شال و روبالشی و ملحفه باید در آب داغ شسته شوند. لوازم بهداشتی فردی باید در الکل خیسانده شده و یا در حرارت نسبتاً بالا شسته شوند. ضد عفونی و شست و شوی فرش و موکت و مبلمان ضرورتی نداشته و نیازی به ضد عفونی کردن کل خانه وجود ندارد. استفاده از شانه های با دندان ریز جهت برداشتن رشك چسبیده به موها می تواند كمك کننده باشد ولی تراشیدن موهای سر توصیه نمی گردد.

نکات مهم در مورد دارو درمانی در شپش سر:

نکته اول و مهمترین نکته این است که این داروها شدیداً سمی است . این داروها به هیچ عنوان خوراکی نیست . دارو را در حمام مصرف کنید و بعد از آلوده شدن دست به دارو هرگز دست را به دهن نگذارید و با دست آلوده چیزی نخورید

شامپوهای ضد شپش بسیار مؤثر هستند. شامپوی Lindane(GBH) که در بزرگسالان بکار می رود برای اطفال و خانمهای حامله توصیه نمی شود. شامپوی 1% Permethrin مناسب است . شامپو باید به تمام موها مالیده و ده دقیقه باقی بماند. سپس شسته و یک هفته بعد تکرار شود. این شامپو تخمها را از بین نمیرد . لذا بعد از آن باید با محلول حاوی نسبت مساوی از سرکه و آب و با شانه ریز موها پاک شوند. شامپوی Hegor Antipoux تخمها را نیز از بین میبرد. تمام افراد خانواده باید با هم درمان شوند. هر چه که با سر بیمار در تماس بوده(شانه، ملحفه و کلاه) باید با آب گرم ۵۵ درجه شسته شوند. وسایلی که در اثر حرارت خراب می شوند باید به مدت ۲ هفته در کیسه دربسته باقی بمانند.

پرمترین

این دارو به عنوان داروی انتخابی درمان شپش توصیه شده است و به صورت شامپو، محلول سرشویی، پودر، لوسیون و کرم موجود است.

نحوه استفاده شامپو:

ابتدا موها را مرطوب نموده سپس با شامپو یا سرشویی ۱ درصد موها را آغشته نمایید. لازم است ماده مورد نظر کاملاً به کف سر و ساقه مو مالیده و ماساژ داده شود و آن گاه پس از ۱۰ دقیقه شسته شود. این مشتقات باعث مسمومیت نمی شوند و اثر ابقایی بر موهای سر دارد و تا ۱ هفته در مو باقی می ماند و روی ریش نیز اثر کشندگی دارند. گاهی اوقات ضروری است که درمان تکرار شود. در این مورد نیز لازم است پس از خشک کردن کامل موها و با استفاده از روش خیساندن مودر سرکه و شانه کردن، ریشکها را از موجدا کنید.

سایر فعالیت های درمانی:

درمان علامتی خارش پدیدآمده در هر سه نوع شپش سر، تن وعانه عبارت است از تجویز آنتی هیستامینها ، مانند هیدروکسی‌زین، توسط پزشک معالج

در صورت وجود عفونت ثانویه باکتریال باید هر چه سریعتر درمان آنتی‌بیوتیک را برای حداقل ۱۰ روز شروع کرد.

وسایل شخصی و پوششی نظیر کلاه، روسری و امثال اینها بایستی به مدت ۳۰ دقیقه با آب جوشانده شوند تا هم شپش و هم رشک از بین بروند و سپس خشک شوند.

استفاده مرتب از شانه دندانه‌ریز در تشخیص، پیشگیری و درمان شپش سر توصیه می‌شود و به عنوان یکی از راههای تقویت بهداشت فردی مورد استفاده می‌باشد. فاصله دندانه‌های این شانه باید به اندازه‌ای باشد که عملاً رشک را از موهای سر جدا نماید.

درمان شپش سر با استفاده از سرکه:

راه دیگری نیز برای مبارزه با شپش‌های سر وجود دارد. دو قاشق غذا خوری سرکه را در یک لیتر آب حل کنید، سپس تمام سر و موها را با این محلول خیس کنید. بعد از چند دقیقه با یک شانه دندانه ریز موها را خوب شانه کنید. محلول آب و سرکه کپسول تخم‌ها را سست می‌کند و شانه دندانه ریز به جدا کردن آنها از موها کمک می‌کند.

اما بهترین راه پیشگیری از شپش‌زدگی، استفاده از وسایل شخصی است. وسایل‌تان را به کسی قرض ندهید از کسی هم قرض نگیرید.

تمام موارد تماس احتمالی باید درمان شوند، در غیر اینصورت همیشه احتمال ابتلای مجدد وجود خواهد داشت.

البته آنچه در کشور ایران برای این درمان این بیماری استفاده میشود عمدتاً شامپو لیندین ۱ درصد و شامپو پرمترین ۱ درصد است. این فراورده‌ها برای بیش از ۴۰ سال است که مورد استفاده قرار می‌گیرند و غالباً غیر از عوارض نادر گذرا، عارضه دیگری ندارند، اما مهم این است که درست مطابق آنچه توصیه شده است استفاده شده و بیش از حد مصرف نشوند، علاوه براین می‌بایست تمام موها بخوبی با آنها مرطوب شوند چرا که شپش سر کشته نمی‌شود مگر آنکه در تماس مستقیم با دارو قرار گیرد. ضمناً مثل استفاده از هر فراورده دارویی دیگری لازمست که در مورد مصرف در زنان باردار، مادران شیرده و نوزادان با پزشک مشورت انجام شود.